

Fehérvári kapitány

– Népi gyermekjáték –

Ki-ki megfigyelhette – hisz maga is átélte –, hogy a gyermekjátékok között sok olyan van, amely a felnőttélet valamilyen mozzanatát, eseményét utánozza, másolja. Ebből a szempontból a mindennapi élet eseményei és az ünnepek egyaránt hatottak a gyermekjátékokra. Népszokásaink közül különösen a *lakodalmi szokások* ünneplésége, mozgalmassága és látványossága tett mélyebb hatást gyermekjátékainkra. Énekes, táncos társasjátékaink típusainak ország-szerte elterjedt sorozatai tele vannak egykori lakodalmi szokásaink elemeivel, s korunkig megőrizték ezeknek *széttöredezett maradványait*. Ilyennemű játékainkban a menyasszonykérő, a kérőt kikoszorozó, hídostromló, várjáró, menyasszonyrabló és a többi jelenet, az egykori lakodalmi dalok szövegrészletei; a „kapitány uram” emlegetése, a „gyertyatánc” és talán a „hajdútánc”-ra utaló kifejezések gyakorisága sok másal együtt a házasságkötés ünneplés mozzanatainak játékba foglalt elemei.

A fenti megállapítások érvényesek arra a gyermekjátékokra is, melyet résztvevői *fehérvári kapitány* megnevezéssel ismertek és őriztek is meg. A játékleírásnak egy ép változatát *Simontornyán* sikerült magnetofon-szalagra rögzítenem 1971-ben, édesanyám – Beck Jánosné született Tóth Mária (1911) – előadásában.

A húszas években még játszották

Elmondása szerint ez az egyik legkedvesebb játékok volt. Külön a lányok is játszották, de fiúkkal egyeseken is szokták. Amikor iskolába járt – az 1920-as években –, a katolikus iskola előtt volt egy nagy tér.

„Oda kimentünk sokan – mondja –, öt-hat osztály gyerekek, sokszor még tán százan is voltunk. Körbe fogódtunk, úgy játszottunk. Sokszor mondtuk, kiabáltuk:

– Gyertek körbe játszani!

– Ki jön körbe játszani?!

Mennél többet összehoztunk, annál nagyobb volt a kör.”

Amikor kialakult a játszók együttese, történt a tisztségek kijelölése. Közakarattal választották meg a játék dramatikus jellegének megfelelően a *hírhozót* és az *anyát*, akinek a *lányát* megkérni jön a fehérvári ka-

pitány. Ha ez megvolt, énekelni kezdtek, s az ének ütemére megindult a kör:

Fehérvári kapitány
Üzenetet küldött,
Kéreti lányát,
Szébbiket, jobbikat,
Karcsú magasabbikat!

Most megálltak, s a hírhozó odament az anyához, aki mondta neki:

Az én lányom nem eladó,
Csak egy házba maradható,
Ki sem merem bocsájtani
Száz aranygyűrű nélkül,
Hintós kocsi nélkül.
A hintóba hat ló legyen,
Mind a hat ló szérű¹ legyen!...

Itt közbevágott a hírhozó:

Kliccs-kloccs, koszorú,
Akár nyerem,
Akár vesztem,
Viszem én a lányát!

Ezt követően a hírhozó is beállt a körbe az anyá mellé, s valamennyien körbe táncolva énekeltek:

A toronyba fiúk ülnek arany sarkantyúba,
Arra mennek a lányok arany koszorúba.
Ha jó lányok volnátok, nekem köszönnétek,
De hosszú a szoknyátok, tán rövidre vágnátok –
Sári, Sári, hopp, hopp, hopp,
Jönnek a cigányok!

Erre a játszók nagy sivalkodással össze-vissza szaladgáltak; a kör felbomlott; kezdtek előlről a játékot, de mindig új szereplőket választottak.

A negyvenes évekre már elfelejtették

A dalok előadásmódjával kapcsolatosan azt kell megjegyeznünk, hogy mint általában jellemző a játékdalokra: emelt hanglejtésűek, kötetlen dallamúak, sok bennük a recitatív rész.

E játék leírását – vele megőrzését – azért tartottam érdemesnek, mert bár magam is *Simontornyán* születtem és nevelkedtem, az 1940-es években már nem volt divatban játékaink között.

JEGYZET

¹ „szérű” (tájnyelvi ejtéssel): szélről, azaz három pár ló legyen befogva

Beck Zoltán tanár, néprajzkutató Oroszán él. „Kutyalakodalmi” című dolgozatát karácsonyi, a kétegyházi románok körében divó húsvéti szokásokról írott beszámolóját az évi 3. számunkban közöltük. Jelen írását a debreceni Múzeumi Kurír 1984 decemberi (46.) számából vettük át.